

3 Delområde – Kulturminner og kulturmiljø

En kulturminneplan er en oversikt over viktige kulturminner og kulturmiljøer i Indre Fosen kommune, og en plan for forvaltningen av disse. Planen skal gi en grov skisse av kommunens lokalhistorie, og samtidig en god oversikt over hvor det er mulig å finne mer kunnskap.

Hovedmålet med planen er å kartlegge viktige kulturminner/-miljøer og identifisere hvilke kulturminner/-miljøer kommunen skal bruke ressurser på å verne lokalt. Kommunen skal selv definere hvilke kulturminner som er verneverdige og som skal inngå i planen.

Kulturminneplanen er en kommunedelplan med en handlingsdel som skal rulleres årlig.

I planen har vi identifisert åtte samfunnsområder som gjenspeiler sentrale deler av kommunens historie. Innenfor hvert samfunnsområde skal de viktigste kulturminnene/-miljøene identifiseres. Nødvendige tiltak må konkretiseres i planens handlingsdel (forvaltningsplan).

Planens samfunnsområder

- Bolig og bosetning (inkl. byggeskikk)
- Tro og samfunn (inkl. kirker og kirkesteder, forsamlingshus/bedehus, gravminner, bergkunst, kommunale bygg).
- Landbruk (inkl. jord-/skog-/seterlandskap, gårdstun)
- Fangst og utmark
- Kyst, handel og industri
- Ferdsel (inkl. bruer, veger, stier og kystleia)
- Krigsminner

3.1 Bakgrunn og formål

Målet er å styrke kulturminnevernet i Indre Fosen kommune.

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til

Kulturminneloven §2

Definisjonen forteller oss at mye er kulturminner og kulturhistorie. Men selv om vi har mange

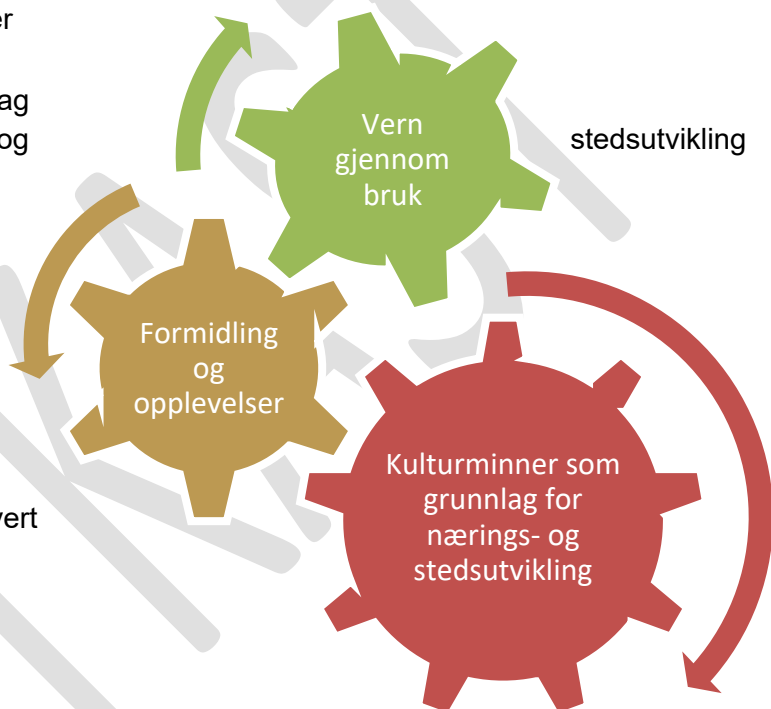
kulturminner i Indre Fosen har vi begrenset systematisk oversikt. Planarbeidet må utarbeide en oversikt over kulturminnene/-miljøene, for bedre å kunne vurdere hvordan vi skal kunne bevare og utvikle kulturminnene for framtida.

Planen tar for seg hvilke rammer som finnes for kulturminneplanen, og gir en oversikt over hvilke kulturminner som finnes innenfor de forskjellige samfunnsområdene. I vedlegg ligger en liste over kulturminner som Indre Fosen kommune anser som viktig dokumentasjon på historien.

Resultatet med planen bør være at innbyggere i Indre Fosen kommune får et bedre og tettere forhold til kulturminnene i kommunen. For å oppnå dette vil vi knytte kulturminnene til 3 overordnede tema:

- Formidling og opplevelser
- Vern gjennom bruk
- Kulturminner som grunnlag for næring-, attraksjons- og

Indre Fosen kommune skal satse offensivt på å nå målene innenfor disse temaene ved å gjennomføre konkrete tiltak til hvert samfunnsområde.

Våre mål er:

- bidra til at historiske bygg og kulturminner med stor lokal verdi blir ivaretatt
- samarbeide med historielagene om registrering av kulturminner
- ta vare på fredede kultur- og gravminner
- motivere til rydding og skilting av turstier og veier
- motivere til tverrfaglige tiltak mellom kultur, landbruk og skole (biologisk mangfold, verdiskaping i landbruket)
- støtte opp om landbrukets eget arbeid med kulturlandskapet
- kulturlandskapet skal være i fokus som en viktig del av vårt kulturminnevern

Tiltak:

- Plan for merking, presentasjon og skjøtsel av kulturminner
- Produsere et kulturminnekart og utarbeide handlingsplan for kulturminner for Indre Fosen kommune

3.2 Rammer for kulturminneplanen

Kulturminnevern i overordnet plan

Kulturminneplanen forholder seg til nasjonale, regionale og lokale politiske føringer. Overordnede planer med mest betydning er:

- Kulturminneloven (kulml)
- Plan- og bygningsloven (pbl)
- Kommuneplanens samfunnsdel, Rissa og Leksvik (2014/2015-2026)
- Kommuneplanens arealdel – *kommer* (planprogram vedtatt i Indre Fosen kommunestyre 6. juni 2019, sak PS 36/19)
- Forvaltningsplan for statlig sikrede områder
- Plan for den kulturelle skolesekken
- Regional plan for kulturminner
- Strategiplan for kulturnæringer Trøndelag (?)
- Strategi for samhandling mellom det frivillige kulturlivet i (Nord-)Trøndelag og fylkeskommunen

Lovverket (kulml og pbl) er de viktigste verktøy for bevaring av kulturminner.

Forvaltningsplaner og regionale planer vil bli benyttet som kildegrunnlag og trukket inn i diskusjonen omkring utfordringer og mulige tiltak

I tillegg til nasjonale lovverk finnes internasjonale konvensjoner og avtaler som Norge har forpliktet seg til å følge, som blant annet den europeiske Landskapskonvensjonen (2004), som har stor betydning for bevaring av kulturlandskapet.

Samfunnsplanen(e) sier at vi skal:

- Kartlegge, ivareta og utvikle kulturhistoriske miljøer
- Tilpasse ny bebyggelse til historiske miljøer og elementer, samt til øvrig eksisterende bebyggelse
- Sette av faglige ressurser for å stimulere til vedlikehold og utvikling av kulturhistoriske minner, bygninger og miljøer, gjerne med ny bruk.
- Ivareta Kroa-områdetets kulturelle verdier (Leksvik)

Punktene er en sammensmeltning av tilsvarende punkt i begge samfunnsdelene.

Hva er et kulturminne

Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning.

Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.

Kulturminnelovens formålsparagraf §1

Hva som oppfattes som et kulturminne er et vidt begrep. Hvis vi ser på formålsparagrafen til kulturminneloven er det lagt vekt på at kulturminner er spor som kan knyttes til kulturarv og identitet. Dette åpner for at et kulturminne både kan være materielt, for eksempel en gjenstand, eller immaterielt, for eksempel et sagn.

I Indre Fosen kommune har vi mange forskjellige typer kulturminner. Vi skiller gjerne mellom kulturminner som er av nasjonal, regional eller lokal betydning. Kulturminner av nasjonal betydning er vernet, enten gjennom lov eller ved fredning. Kulturminner av regional og lokal betydning er som regel ikke beskyttet på denne måten. Det betyr at det blir desto viktigere å fokusere på disse i kulturminneplanen.

Kulturlandskap:

Er en bred definisjon av begrepet er: "Det menneskeomformede eller menneskepåvirkede landskap".

Kulturmiljø:

Med kulturmiljø menes områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng som for eksempel bygningsmiljøer i byer og tettsteder, jord-, skog- og seterlandskap.

3.3 Planens avgrensning

Indre Fosen er rik på historie. Det er bevart svært mange kulturminner av ulike typer, både materielle slik som bygninger og gjenstander, og immaterielle kulturminner som sagn eller stedsnavn.

Av hensyn til omfang, er det nødvendig å avgrense planen. Følgende kriterier vil legges grunn:

- Utvalg av kulturminner er basert på faglig skjønn, ut fra fungerende praksis.

- Alt av eldste bebyggelsen er viktig (SEFRAK¹), men bygninger som står i en kontekst/sammenheng, eller som er av en spesiell betydning har blitt spesielt vektlagt.
- Løse gjenstander er ikke omfattet av planen.
- Immaterielle kulturminner har blitt brukt som kildemateriale for å belyse utvalgte tema, men har ikke vært inkludert i av planen.
- Kulturminner i grunnen omfattes ikke av kulturminneplanen. Informasjon om disse kulturminnene har blitt brukt for å belyse historien, men de forvaltes og ivaretas av statlige/fylkeskommunale myndigheter.

Den eldre bebyggelsen vil stå sentralt. I tillegg behandles også kulturmiljøer og utvalgte kulturlandskap, likeså nyere tids kulturminner og –miljøer av betydning. Løse gjenstander, fartøyer og andre transportmidler, er ikke gjenstand for systematisk behandling i denne kommunedelplanen. Immaterielle kulturminner håndteres først og fremst av museene og historielagene, og er viktig som kildemateriale.

Det er samtidig viktig å holde fast ved minner fra vår egen tid. Hvis det finnes viktige minner om den tiden som vi gjennomlever nå, skal disse omtales.

- Planen avgrenses til å gjelde faste kulturminner. Faste kulturminner er stedbundne, f.eks. bygninger, bruer, kaier, setre, boplasser, gravhauger, kokegroper, stolpehull med videre.
- Helhetlige kulturmiljøer er prioritert innenfor de tema det er naturlig slik som f.eks. kyst, handel og industri, samt bolig og bosetting

3.4 Status for kulturminner i Indre Fosen kommune

For å finne ut hva som bør være satsingsområder for fremtiden, er det nødvendig å se på hva som er bevart, hvor kulturminnevernet står i dag, og hvilke forutsetninger som gjelder for den offentlige forvaltningen.

Kulturminnevernet på regionalt (fylkeskommunen) og statlig (riksantikvaren) nivå har ansvar for å ta vare på automatisk fredete kulturminner, skipsfunn og kulturminner som er vedtaksfredet. I tillegg er de den faglige instansen som skal gi råd i forhold til bevaring av listeførte kirker, SEFRAK-registrerte bygninger. De gir samtidig veiledning i planprosesser etter plan- og bygningsloven som omhandler kulturminner. De arkeologiske museene

¹ SEFRAK = «Sekretariatet For Registrering Av Faste Kulturminner i Noreg», og var et prosjekt gjennomført i 1975-1995 som registrerte bygninger fra før 1900 over hele landet. Kulturminnene ble kartfestet, oppmålt og fotografert.

(Vitenskapsmuseet, NTNU) er faglige rådgivere for arkeologiske kulturminner på land og under vann, og gjennomfører arkeologiske utgravninger.

Indre Fosen kommune har hovedansvaret for bevaring av kulturminner, kulturmiljø og landskap i vårt lokalsamfunn.

Figure 1:Nils Grandes Landhandel i Leksvik. Foto: Riksantikvaren

Fredet

En fredning er den strengeste form for vern. Fredning innebærer at inngrep/endringer på kulturminnet utover vanlig vedlikehold, må godkjennes av kulturminnemyndighetene.

Automatisk fredete kulturminner:

Kulturminneloven § 4 sier at alle kulturminner før 1537 er automatisk fredet.

Vedtaksfredet kulturminne:

Riksantikvaren kan frede byggverk og anlegg (eller deler av dem) av nasjonal interesse etter vedtak i hht. Kulturminneloven. En slik fredning kan omfatte både eksteriør, interiør og uterom.

Kulturmiljøer kan fredes etter vedtak i hht. Kulturminneloven.

Vernet

Et vernet kulturminne kan være vernet med hjemmel i lov eller gjennom andre virkemidler.

Kulturminner regulert til bevaring

Kommuner har anledning til å verne kulturminner og kulturmiljøer gjennom regulering til spesialområde etter Plan- og bygningsloven. Slik type vern omfatter kun utvendige arealer og bygningen eksteriør

Verneverdig

Et verneverdig kulturminne er et kulturminne som har gjennomgått en kulturhistorisk vurdering og er identifisert som viktige og verdifulle.

De mest verneverdige kulturminnene er av nasjonal verdi. Kulturminner kan også ha regional eller lokal verdi. Normalt vil kommunene sikre vern av slike kulturminner.

De fleste verneverdige kulturminner er ikke formelt vernet. Mange blir likevel tatt godt vare på fordi de oppfattes som verdifulle av eiere og brukere.

Betegnelsene verneverdig og bevaringsverdig betyr det samme.

3.5 Utfordringer i kulturminnevernet i Indre Fosen kommune

En av de viktigste utfordringene ved kulturminnevernet i Indre Fosen er å få synliggjort kulturminnene. Kulturminnene spesielt knyttet til lokalhistorien er tidvis lite synlig i kommunen. Bevissthet rundt kulturminnevern er viktig for saksbehandlere i kommunen, men enda viktigere er det at kulturminner i mye større grad må knyttes til formidling, verdiskaping og lokalsamfunnsutvikling.

Samtidig er det en utfordring å synliggjøre kulturminner som en ressurs i mye større grad. De kan være en ressurs både for næringsutvikling og for stedsutvikling. Kulturarven er en samfunnsressurs som i større grad bør brukes for å utvikle et livskraftige lokalsamfunn i

Indre Fosen, og et variert næringsliv. Kulturmiljøer og kulturminner bidrar også til økt velferd i form av økt sysselsetting og verdiskaping, blant annet gjennom turisme. Kulturminner og kulturmiljø er viktige ressurser som skal ivaretas og bygges videre på når steder er i endring.

Hvis man skal kunne synliggjøre kulturminnene, er det viktig at de blir sikret tilstrekkelig. I dag er mange kulturminner utsatt, både på grunn av dårlig vedlikehold, gjengroing eller liknende. Det er vanskelig å finne gode verktøy eller virkemidler for å sikre og/eller formidle kulturhistorien.

Som et ledd i sikring av kulturminnene er det utfordrende å finne økonomi til å gjennomføre tiltak, enten det er for vedlikehold eller for formidling.

Når de største utfordringene er skissert er det samtidig viktig også å beskrive hvilke muligheter arbeidet med kulturminner kan gi. Lokalhistorien må bli mer sentral i innbyggernes bevissthet, både som en ressurs for identitetskapning, og for å skaper forståelse for egne og andres tradisjoner. Kulturminner kan bidra både til å skape trivsel hos den enkelte, og til kulturell identitet.

3.6 Strategier for forvaltning av kulturminner i Indre Fosen

Det finnes mange mulige tiltak eller virkemidler for å kunne bedre arbeidet med kulturminner i Indre Fosen. Et viktig tiltak for å synliggjøre kulturminner er utarbeidelse av nettopp denne planen. Det forutsetter at resultatene/konklusjonene videreformidles.

Figure 2: Ivrigte "arkeologer" på Refsnes gravfelt. Mitt Kulturminne i forb. med Den Kulturelle Skolesekken. Foto: Kristin Prestvold

Strategier for forvaltning av kulturminner må knyttes opp mot mål for kulturminneplanen:

Formidling og opplevelser

Mål:

Våre kulturminner skal oppleves som en helhet som representerer vår historie og identitet. Tiltak for å fremme barn og unges interesse skal prioriteres.

Strategi:

- Videreføre- og utvikle digital formidling (KULMIN)?
- Arbeide for å publisere digitale kilder på nett (bl.a. foto og bygdebøker)
- Lage en plan for sikring av utvalgte kulturminner
- Kombinasjonen av turer og kulturminner skal forsterkes
- Oppfordre til at barnehager og skoler adopterer et kulturminne

Vern gjennom bruk

Mål:

Vi skal best mulig legge til rette for at kulturminnene skal vernes gjennom bruk.

Strategi:

- Etablere tidlig dialog med eiere av prioriterte kulturminner ved spørsmål om endring, rivning eller ny bruk.
- Opparbeide god kompetanse på råd, veiledning om drift/vedlikehold
- Tilgjengeliggjøre informasjon om mulighetene for økonomisk støtte
- Legge til rette for kompetanseheving med praktiske kurs og foredrag

Kulturminner som grunnlag for nærings- og stedsutvikling

Mål:

Direkte og indirekte samfunnsnyttige sider ved kulturminnevernet er knytting av kulturminner og kulturmiljøer opp mot nærings- og stedsutvikling.

Strategi:

- Indre Fosen kommune skal ha en fleksibel og imøtekommende innstilling til de som ønsker næring knyttet til kulturminner eller i bygg.
- Kulturminner skal være premissgiver for fremtidig tettstedsutvikling og knyttes opp mot øvrig arealstrategi
- Kulturminner skal koples opp mot andre mål og planer, innenfor for eksempel reiseliv, næringsutvikling, folkehelse og friluftsliv.
- Bygge opp "Perler på en snor!" som attraksjon- og næringskjede
- Tydeliggjøre muligheter for å knytte kulturminner opp mot turistnæringen.

Fremtidens næringsliv – bærekraftig og lønnsomt

3.7 Kildegrunnlag

Det er flere kilder til informasjon om kulturminner i Indre Fosen. Den aller viktigste og største databasen er Askeladden.

Kulturminnedatabaser:

Askeladden er Riksantikvarens offisielle database over fredete kulturminner og kulturmiljøer i Norge.

SEFRAK er et nasjonalt bygningsregister over bygninger i Norge bygd før 1900. Registrering av bygningene ble gjort mellom 1970- og 1990 tallet, men ble aldri komplett.

Kulturminnesøk er en database som driftes av Riksantikvaren. Her er det mulig for enkeltpersoner å selv registrere sine kulturminner, uavhengig om de er fredet ved lov eller ikke.

I tillegg vil et viktig kildegrunnlag være historiske fotoarkiv, samt bygdebøker og andre historiske kilder.

3.8 Grov oversikt over viktige kulturminner og kulturmiljø

Dette avsnittet gir en grov oversikt over de viktigste kulturminner og kulturmiljø som kan ha hatt betydning innenfor de forskjellige samfunnsområdene. Gjennomgangen er foreløpig ufullstendig, i og med at kulturminnene ikke er beskrevet. Det er heller ingen garanti for at oversikten er komplett. Noen kulturminner kan være utelukket som burde ha vært inkludert, og vil bli synlig etterhvert som kartleggingen skrider frem.

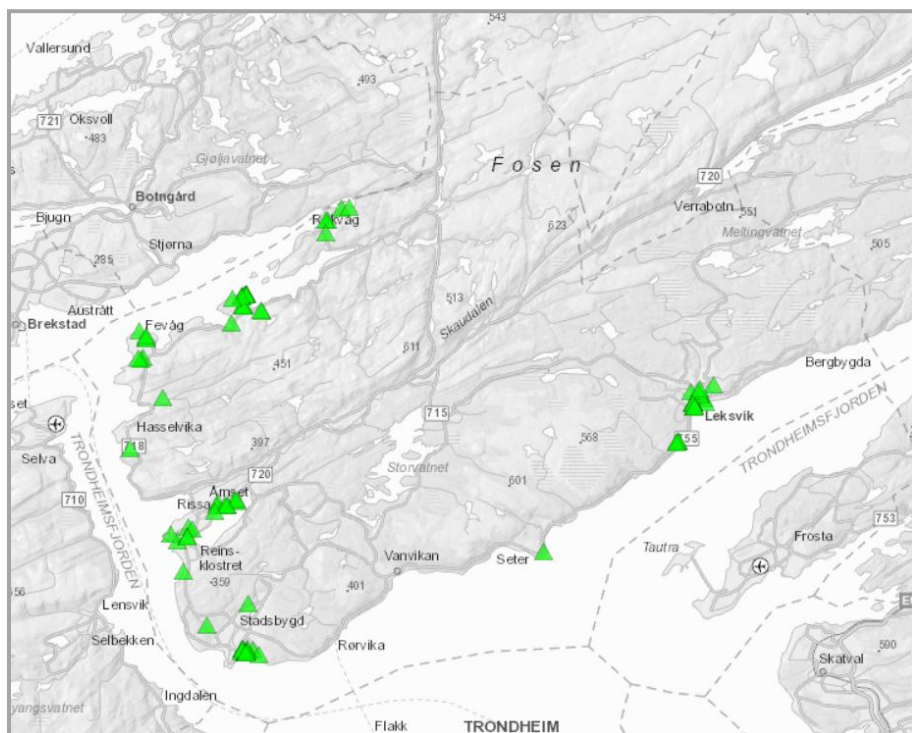
For at oversikten skal bli funnstendig, er det behov for en grundigere kartlegging av kulturminner og kulturmiljø i kommunen.

En forutsetning for videre arbeid med kulturminneplanen vil det også være at man går grundigere inn i hvert kulturminne for å se hvilke verdier de representerer; se neste avsnitt om verdisetting. Verdiene må vurderes opp mot:

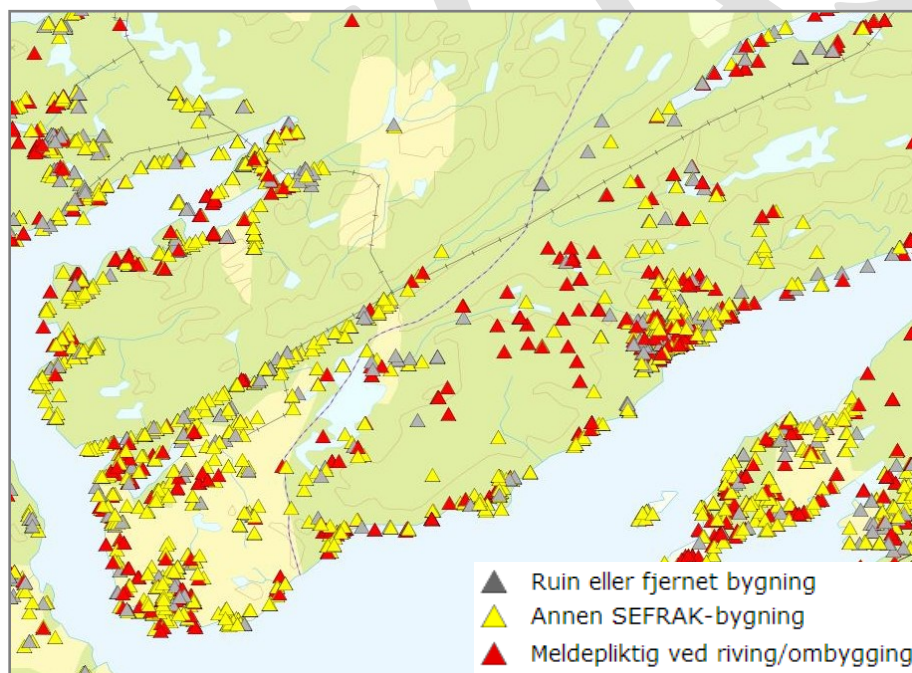
- Kunnskapsverdi
- Opplevelsesverdi
- Bruksverdi

Bolig og bosetting,

Det har bodd mennesker i Indre Fosen i lang tid. Mange spor er forsvunnet i tidens løp. Eldre bosetningen i Indre Fosen kommune, representert ved aktivitetsområder i Askeladden, ligger konsentrert langs sjøen: Råkvåg, Fevåg, Hasselvika, Årnset, Rein, Stadsbygd, Vanvikan, Seter/Hindrem og Leksvik (fig. 1). Denne figuren representerer spor av bosetning uansett tidsperiode. Hvis vi ser på fordeling av eldre bygninger (SEFRAK), ligger disse mer jevnt spredt langs hele kystlinja, samt oppover langs Ytterelva og Innerelva i Leksvik, og oppover Skaugdalen (fig. 2). En del eldre bygninger finnes også i området rundt Storvatnet, rundt hele Botn og på Hermstad.

Figur 1: Aktivitetsområder, gårdstun, kokegroper, demningsanlegg, ovnslokalitet

Figur 2: SEFRAK-registrerte bygninger.

Kulturminner-/miljø som kan trekkes frem som spesielle eksempler på bolig og bosetningsområder i Indre Fosen kommune, kan være:

- Råkvåg: SEFRAK-bygninger, bryggerekke, bosetnings-/aktivitetsområde
- Refsnes: SEFRAK-bygninger, bosetnings-/aktivitetsområde, steinalderlokalitet, hustuffer, heller, demningsanlegg, rettersted, gravminner, vegfar, bru

- ✚ Rissa (Bustad – Årnset): SEFRAK-bygninger, bosetnings-/aktivitetsområder, helleristning
- ✚ Stadsbygd: SEFRAK-bygninger, bosetningsspor og dyrkningsspor, gravhauger, bautastein, Vetested.
- ✚ Lassøra/Leksvik: SEFRAK-bygninger, Bosetningsområde og kokegroper, gravminner og en kirkegårdslokalitet

Byggeskikk

Med byggeskikk menes folkelige, regionale byggetradisjoner med regelmessig bruk av visse materialer, tekniske løsninger, planløsninger og detaljering.

Byggeskikken i et område ble ikke bestemt gjennom reguleringsplaner, regler og lover, men av håndverkstradisjoner og -kunnskap som gikk i arv fra generasjon til generasjon (tronderskbyggeskikk.no).

I Indre Fosen kommune har vi mange eldre bygninger, særlig fra 17- og 1800-tallet. Mange av bygningene ligger spredt på de forskjellige gårdene, enten som tidligere driftsbygning eller våningshus. Dette er viktige kulturminner fordi de vil være et kulturminne mange kan relatere seg til. Trønderlåna. Firkanttun. Fiskerbonden men også storbonden.

Det vil være viktig å bevare noen bygninger som representerer denne byggeskikken. De som velges ut som representativ bør være del av et kulturmiljø.

Den vanligste type hovedbygning på gårdene i Indre Fosen er Trønderlåna. Trønderlåna som bygningstype kom for fullt fra slutten av 1700-tallet, og er en karakteristisk lang og smal stuebygning, med små takutstikk, og takvinkel som er godt egna for torvtak. Vinduene er plassert rett overfor hverandre i langveggene, og gir godt gjennomlys. Stuene i huset går fra langvegg til langvegg. Låna kan være ukledd eller ha stående kledning. Ofte er inngangspartiet markert.

Noen låner er bygd som en lang bygning fra starten av, dette gjelder særlig bygninger av velstående folk med nær kontakt til Trondheim og bykulturen. De fleste trønderlåner er imidlertid påbygd over tid. Eksisterende hus er bygd sammen, og bygd på etter behov for større plass og etter som økonomi en ble bedre. Mange trønderlåner var opprinnelig ei treromsstue, med gang, kammers og stue, som etter ei tid har fått tilbygd ei stue til (ofte "finstuggu") i motsatt ende, deretter kan den ha fått en inngang til og ny gang, kammers og stue.

Kulturminner/-miljø som kan være eksempler på byggeskikk i Indre Fosen kommune:

- ✚ Ner-Killingberg
- ✚ Tobakkvika
- ✚ Persenrommet
- ✚ Bygninger på Museet Kystens arv (Gulstu, småbruk/fiskevær m.m.?)

Mål: x.

Strategier	Tiltak
• øke kunnskapen om lokal byggeskikk og materialer • Bevare de enkelte bygningstypene og bevare den enkeltes bygnings-, håndverks- og materialkvaliteter • Gjengroing av kulturlandskapet • Ny bruk av gamle/tomme driftsbygninger • Brannsikring av anlegget •	• Sikre at bygningene tas vare på gjennom kommunalt team for kulturminnesaker og god saksbehandling • Lage oversikt over lokale håndverkere som ivaretar lokal byggeskikk • Legge til rette for økt kompetanse på feltet ved å arrangere eller støtte opp om kurs og lignende. • Autentiske kultur- og gårdsmiljø skal i størst mulig grad søkes å ivaretas • <i>Se mulighetene i Plan- og bygningsloven og Landbruk Pluss</i> • <i>Innarbeide stier som en del av LNF-området i arealdelen</i> • <i>Bruke kommunens landbruksplan og beitebruksplan aktivt</i> • <i>Prioritere rydding og inngjerding for beiting av gammel kulturmark gjennom SMIL-ordningen jfr. Landbruksplanen</i> • Vurdere alternative bruksområder/omgjøring til andre næringsformål. • Bistå Leksvik historie og museumslag til å få brannsikret Ner-Killingberg

Tro og samfunn

Kulturminner/-miljø som kan være eksempler på tro og samfunn i Indre Fosen kommune:

- Reins kloster og kirkested – kirkested, og klosteranlegg. Kan evt. ses i sammenheng med Reinsgrenda med flere kokegroper/ildsted, gravfelt/gravminner og veganlegg, samt gammelkirkegård på Nøst (sagn). Ved det forrige århundreskiftet var 40 husmannsplasser under Reins Kloster.
- Stadsbygd – 2 kirkesteder, kirke og prestegård. Kan ses i sammenheng med storhauger, bautastein og nærliggende bergkunst.
- Stykket/Berga - Helleristninger, gravminner, utendørskirke. Dyrkningsspor. Veg.
- Hasselvika - Gravminner og bautastein. Veganlegg. Kirke og kirkested. Evt. kan ses i sammenheng med bosetningsspor.

- 📖 Fevåg: SEFRAK-bygninger, gravminner, bautasteinslokalitet, "vegen rundt Fevågøya", evt. sett i sammenheng med bosetningsspor.
- 📖 Hindrem – kirkested, SEFRAK-bygninger, bosetningsspor
- 📖 Lassøra kirkegårdslokalitet
- 📖 Øvrige kirker? (Frengen kirke, Ramsvik kirke, Rissa kirke, Leksvik kirke, Stranda kirke)
- 📖 Evt. Bedehus/forsamlingshus
- 📖 Gamle skolestuer som er SEFRAK-bygninger (bl.a i Vanvikan, Uddu, Hermstad og Våpenøya, Sunde misjonshus på Føll og Askjem skole på Museet Kystens Arv).
- 📖 Rissa rådhus
- 📖 Leksvik kommunehus

Utfordringer og tiltak – Tro og samfunn

..den yngre generasjonen har allerede glemt ved at de aldri har husket..

Kulturminner skal være levende minner. Det betyr at kulturminner må formidles og brukes på en slik måte at kommende generasjoner lager sine opplevelser og forståelse av kulturminnene.

I samarbeid med Trøndelag Fylkeskommune har vi utviklet 30 kulturminneperler (Perler på en snor) basert på digital formidling via mobiltelefon og nettbrett. KULMIN- punktene strekker seg fra Stykket på Stadsbygd til bryggerekkene i Råkvåg.

På hvert av disse punktene er det skilt som forteller historien sammen med en QR-kode som scannes med en web-applikasjon, såkalt app. Historien som da dukker opp er en dramatisert utdrag fra historien.

Mål: x.

Strategier	Tiltak
• Skjøtsel av Reinshaugen som parkanlegg • Ivareta spesielle gravstøtter og støtter til personer som har satt særlig preg på bygda • Forfall av hus som eies av lag og organisasjoner og som lenger ikke driftes •	• Få løftet Reinshaugen som historisk park sammen med grunneier, fylkeskommune/Riksantikvar og frivillige ved å utarbeide skjøtselsplan for parken • Bidra til å fremme ungdoms-, forsamlings- og grendahusenes historie •

Fangst og utmark

Kulturminner/-miljø som kan være eksempler på fangst og utmark i Indre Fosen kommune:

- Seterlandskap i Leksvik: SEFRAK-bygninger
- Samiske kulturminner
- Øvrige utmarksminner - fangstlokaliteter, tjærebrenningsanlegg, jernvinneanlegg.

Mål: x.

Strategier	Tiltak
• x	• x

Kyst, handel og industri

Indre Fosen kommune med sin lange kystlinje har naturlig nok mange kulturminner knyttet til liv og virke ved sjøen. Kystaktiviteten har en klar sammenheng med hvor det ble etablert handelssteder. Kaier og havner ble naturlige knutepunkt for kommunikasjon da sjøen var hovedferdselsåre.

Kulturminner/-miljø som kan være eksempler på temaet kyst, handel og industri i Indre Fosen kommune:

- Strømmenområdet i Rissa: SEFRAK-bygninger, Strømmensbrygga, "Stu", Fjøs, Kroa, Posthuset, Solstrand, Gammelbanken, bru, veganlegg, teglverk (Verket), gården Naust som samlingssted for tinget i Rissa.
- Leira; god havn/ankringsplass, evt. SEFRAK-bygninger
- Råkvåg: SEFRAK-bygninger, bryggerekke (Marthabrygga, Monsenbrygga, Vorphaugen, Bakeriet, Samvirkelaget m.fl.), bosetnings-/aktivitetsområde
- Kroa kulturmiljø (Grandes landhandleri): SEFRAK-bygninger
- Hasselvika (Post, bakeri, ekspedisjonskai): SEFRAK-bygninger. Evt. sett i sammenheng med Gravminner og bautastein. Veganlegg. Kirkested. Bosetningsområde.
- Rødberget: Tåkeklokke, øvrige SEFRAK-bygninger
- Industrielle kulturminner?
- Evt. Berggruva på Bergmyran, slagghaug, teglverk, kraftverk, demninger, mølle, sagverk

Det foreslås å utarbeide strategier for følgende tema; formidling og opplevelser, vern og bruk, og kulturminner som grunnlag for næringsutvikling. Temaene sees i sammenheng med kommunens øvrige og allerede igangsatte prosjekt og arbeid. Disse vil bli nevnt under hvert tema.

Mål: bidra til å sikre de tre verneverdige veteranbåtene vi har i kommunen.

Strategier	Tiltak
• Ivareta kulturmiljøenes autensitet og bygningsmessige kvaliteter • Brannsikkerhet i verneverdig tett trehusbebyggelse • Å utvikle kulturmiljøenes særpreg • Ivaretagelse av gamle naust og kaier	• Regulere kulturmiljø til hensynssone bevaring i hht. PBL. • Bidra til å øke brannsikkerheten ved Råkvåg bryggerekke og miljøet rundt • Drift, vedlikehold og framtidsutsikter for Tobakkvika • Rammer for ny bruk • Tilpasse ny bebyggelse til historiske miljøer og elementer, samt til øvrig eksisterende bebyggelse •

Ferdsel

Kulturminner knyttet til ferdsel finne overalt rundt oss, mange kan være vanskelig å få øye på. Mennesker har ferdes på kryss og tvers, til lands og til vanns siden bosetting ble etablert.

Kulturminner/-miljø som kan være eksempler på temaet ferdsel i Indre Fosen kommune:

- 📍 Bruer
- 📍 Veier/stier: Vegfar, Kavlbruer, veganlegg/hulveger
- 📍 Fylkesgrensestein
- 📍 Kystlei/skysstasjoner - Rødberg fyrstasjon-losstasjon, tåkeklokke.

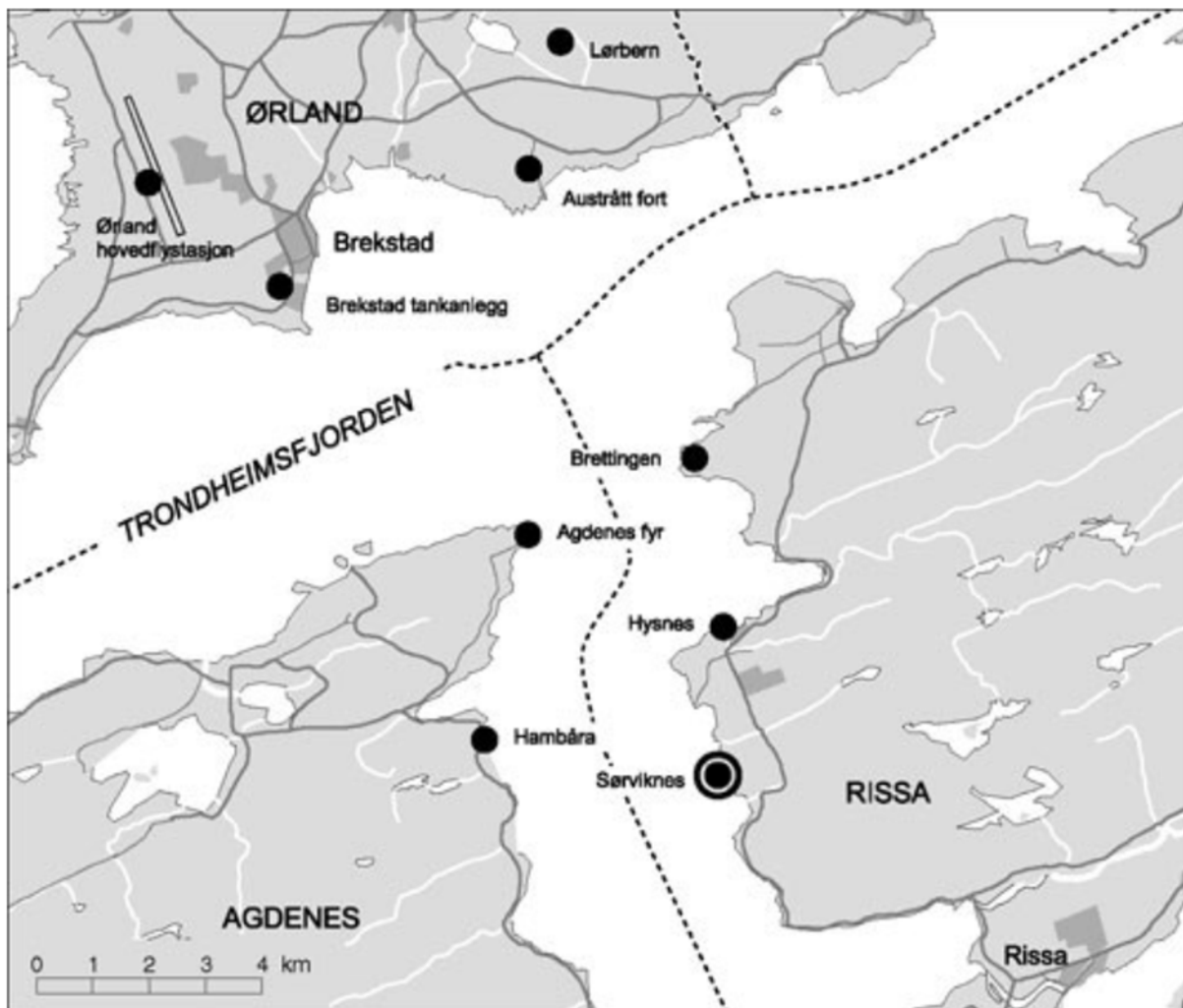
- 📌 Kaier (eks. Refsnes dampskipskai)
- 📌 Evt. Fartøyvern? Det er ikke sterk tradisjon å håndtere på lokalt og nasjonalt nivå, selv om mye har forandret seg de siste 10 årene. På Stadsbygda har vi imidlertid et sterkt båtmiljø.
- 📌 Evt. Båtnaust?

Mål: x.

Strategier	Tiltak
- Gjengroing av stier, veier og farleder - Vedlikehold av bruer	- Bruke landbrukets virkemidler aktivt (SMIL- ordning, landbruk og beitebruksplan) - Innarbeide stier i LNF- begrepet i kommunens arealdel - Gjennomføre årlige brukontroller (kommunale) med tilhørende tiltak

Krigsminner

En stor del av restene etter den tyske byggevirkksomheten er ikke lenger i Forsvarets eie. I Forsvarets landsverneplan er spesielle objekter i den gjenværende ekstyske bygningsmassen er valgt ut og omtalt:

Kulturminner/-miljø som kan være eksempler på krigsminner i Indre Fosen kommune:

- ✚ Hysnes fort
- ✚ Bretingen fort
- ✚ Evt. Sørviknes
- ✚ Øvrige merkesteiner, krigsminnesmerker – Serberhøtta, flyvraket på Salan og grønlitjønnå, desertørhøtta, m.m.
- ✚ Evt.Steder fra krigen man kan knytte hendelser til?

Mål: x.

Strategier	Tiltak
• Gjengroing og tilgjengelighet • Ivaretagelse av minnesmerker • Vedlikehold og informasjon (informasjonsskilt og turkasser) •	• Sørge for god tilgang til minnesmerker som ligger i naturen med merking og skilting av stier og parkering. Skilting skal følge nasjonal standard og sees i sammenheng med kommunens øvrige friluftslivssatsing.

- Vurdere digital formidling ved noen av disse
-

3.9 Handlingsdel – kulturminner og kulturmiljø

I handlingsdelen skal kulturminnene som kommunen ønsker å satse på prioriteres. For å kunne gjøre dette må verdien på hvert kulturminne/-miljø vurderes.

Verdisetting av kulturminnet

Alle de omtalte kulturminnene er verdifulle, på forskjellig vis. Handlingsdelen skal prioritere og fremheve hvilke tiltak som skal følges opp spesielt innenfor lokalt kulturminnevern i årene som kommer. Ikke alle de omtalte kulturminnene kan bli prioritert. Hva som blir med i handlingsdelen avhenger av verdisseting og vektning av kulturminnene/kulturmiljøene.

Alle kulturminner/kulturmiljø blir vurdere og vektet i forhold til følgende kriterier:

Verdisetting av kulturminnet	
Hvilke verdier kan vi knytte til kulturminnet/kulturmiljøet?	
Kunnskapsverdi – Opplevelsesverdi – Bruksverdi	
Hvilke egenskaper kjennetegner kulturminnet/kulturmiljøet?	
- Alder, tidsdybde og kontinuitet	
- Autentisitet og opprinnelighet	
- Mangfold og variasjon	
- Sammenheng og helhet	
- Dynamikk og endring	
- Brudd og kontrast	
- Lesbarhet og tydelighet	
- Egnethet	
- Anvendbarhet	
- Sårbarhet og tålegrenser	
- Interaksjon natur – kultur – landskap	
Hva kjennetegner kulturminnet/-miljøet sammenlignet med andre kulturminner?	
- Opprinnelig sjeldent, sjeldent ved tilfeldig eller planmessig utvalg	
- Representativt for noe som er vanlig nå eller noe som var vanlig før	
Vekting av verdiene	Verdi
Kulturminnet representerer faser med særlig betydning for historien/utviklingen	Liten
Kulturminnet er knyttet til virksomheter med særlig betydning for historien	–
Kulturminnet er knyttet til hendelser eller begivenheter med særlig betydning for historien	Middels
	–

Kulturminnet er knyttet til personer med særlig betydning for historien	Stor – Svært stor
Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere etniske grupper (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre)	
Kulturminnet har særlig arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi	
Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes få eller ingen skriftlig kilder	
Kulturminnet har særlig betydning som ressurs for lokal utvikling og verdiskaping	
Kulturminnets alder og type utløser juridiske virkemidler på nasjonalt plan , se kulturminneloven	

Utfordringer og tiltak

.. den yngre generasjonen har allerede glemt ved at de aldri har husket..

Vern gjennom bruk er Norsk Kulturarvs slagord og til inspirasjon. Uten bruk av kulturlandskapet gror det igjen. Uten liv eller aktivitet i bygninger sviner de hen. Vern gjennom bruk krever også en diskusjon om hva som eventuelt bør bevares, hvordan det kan brukes og hvilke virkemidler man kan benytte. Hvordan skal vi for eksempel behandle saker der både private og offentlige har interesser?

Vern gjennom bruk handler også om kompetanse om kulturminnet, for eksempel kunnskap om byggeskikk og nye muligheter for bruk.

Miljøaspektet gjør seg også gjeldende her. I de aller fleste tilfeller er det mest miljøvennlig å bevare eksisterende bygninger fremfor å bygge nytt. Å bevare gjennom bruk kan også ivareta det estetiske aspektet, der bygninger og kulturmiljø er mest mulig autentiske og samsvarer med miljøet de er i.

Kulturmiljø

Kulturlandskap

